

Головаш Б.Е.

к.ек.н., доц.

Київський національний університет будівництва і архітектури

Головаш Л.В.

аспірант

Київський національний університет будівництва і архітектури

ПРОБЛЕМА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Сучасні умови економічного розвитку України вимагають суттєвої модернізації існуючих підходів до принципів економічної політики нашої країни. Формування чітко визначеної, нової економічної моделі прискореного розвитку є першочерговим завданням існування України як незалежної держави. Відповідно, виникає негайна потреба докорінних, трансформаційних змін головних засад і підходів до управління економічним розвитком держави. При цьому, вирішення завдань щодо вдосконалення експортної складової економічної політики України, здатне вже найближчим часом допомогти у вирішенні важливих питань економічного розвитку держави, та суттєво підвищити конкурентоспроможність країни на зовнішніх ринках.

Незважаючи на тенденції двох останніх років щодо зростання обсягу експорту товарів (на 19% у 2017 р., і на 9,4 % у 2018 р.), відбувається це переважним чином за рахунок продукції агропромислового комплексу. Така ситуація несе значну кількість загроз для вітчизняної економіки. По-перше: приріст доданої вартості в даній галузі малий і значно поступається промисловості, а особливо високотехнологічним галузям. По-друге потенціал зростання за рахунок агропромислового комплексу не безмежний і скоро досягне максимуму. По-третє: такий значний ухил в один сектор має привести до посилення тенденцій до швидкої деіндустріалізації економіки України і неможливості виходу на прискорені темпи соціально-економічного зростання, що яке є конче необхідним, в умовах необхідності швидкого подолання існуючих наслідків економічної кризи.

При цьому зазначимо, що останніми роками знов посилились тенденції до перевищення темпів зростання імпорту над експортом, що призвело до збільшення від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі з 2,8 млрд. дол. США у 2016 р. до 9,8 млрд. дол. США у 2018 р.

В українському експорті переважають товари первинного сектора економіки, сировина та проміжні товари з відносно низькою технологічною складовою – які складають 80% експорту. При цьому частка високотехнологічного експорту склала лише 5,5% від загального обсягу закордонних поставок [1]. За останні роки суттєво скоротилось питома вага експорту продукції машинобудування і пов'язаних з ним галузей промисловості у загальному експорті України – з 17,2 відсотка (10,7 млрд. дол. США) у 2012 р. до 6,9 відсотків (3 млрд. дол. США) у 2016 р.

Змінити дані негативної тенденції може допомогти розробка експортної стратегії України. Нажаль, розроблена і презентована Міністерством економічного розвитку і торгівлі України дорожня карта експортної стратегії України на 2017 – 2021 рр. досі повноцінно не діє, деякі інструменти прописані в ній як існуючі сприятливі умови (наприклад Експортно-кредитне агентство, або торговельні місії за кордоном) невідомо коли запрацюють, і взагалі, документ багато в чому носить декларативний характер, і в ньому відсутнє головне – власне стратегія та прописаний механізм дії [2].

Заради справедливості потрібно відзначити створення в Україні інтернет-порталу «Офісу з просування експорту» та запуск у листопаді 2017 р. порталу з підтримки малого і середнього бізнесу, що забезпечує доступ до європейської програми підтримки малого та середнього бізнесу COSME для українських підприємців.

Аналіз досвіду розвитку економічного стрибка деяких країн світу (наприклад Республіка Корея, Польща, Чехія) показує, що саме орієнтація на експортну складову економічного розвитку держави, а особливо експорт високотехнологічних товарів, здатна значно прискорити формування високорозвиненої, конкурентної економіки.

Так наприклад, потрібно відзначити широку мережу державних програм підтримки експорту у Польщі і добре організовану їх інституціональну підтримку. Завдяки даним програми протягом 2000-2018 рр. ВВП Польщі зріс більш ніж у два рази, а експорт товарів майже в п'ять разів.

Серед основних елементів польської експортної стратегії потрібно відзначити: Польське агентство розвитку підприємництва, Банк національного господарства Республіки Польща, Корпорацією страхування експортних кредитів, Програма підтримки експортної діяльності у секторі малих та середніх підприємств, Інтернет-портали відділів реклами торгівлі та інвестицій польських посольств за кордоном, Відбудовану систему спеціальних економічних зон [3,4].

Заходи їх підтримки включають широке коло питань:

- дотації у рамках спеціальних програм ЄС та польських національних програм;
- кредитні лінії та гарантії, що пропонуються гарантійними та кредитними фондами;
- допомога в здійсненні інноваційної діяльності та здійсненні трансферту технологій;
- допомога в участі в міжнародних виставках, ярмарках, торгівельних представництвах та налагодження ділових контактів;
- консультаційні та інформаційні послуги;
- страхування витрат з пошуку зарубіжних ринків збуту;
- страхування експортерів;
- страхування прямих інвестицій за кордон;
- податкові пільги у спеціальних зонах.

У побудові експортної стратегії Республіки Кореї необхідно виділити наступні ключові елементи:

1. Ведення моделі державного планування, в основі якої лежало запровадження п'ятирічних планів.
2. Створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземних інвесторів шляхом зниження податкових ставок у поєднанні з політикою розвитку вільних економічних зон.
3. Проведення державної підтримки великого бізнесу у поєднанні з політикою жорсткого, контролю і координації їх діяльності.
4. Підвищена увага до розвитку науки і освіти.
5. Акумуляція всіх наявних фінансових ресурсів держави для досягнення поставленої мети, і перш за все використання позичкової політики центрального банку як інструмент уряду для фінансової підтримки своїх експортно-орієнтованих виробників.

Розбудова нової економічної стратегії розвитку України має базуватись, в першу чергу на формуванні потужної її експортної складової, що дозволить більш повно задіяти наявний економічний потенціал нашої держави.

Поки що, за головними показниками соціально-економічного розвитку Україна значно поступається навіть державам Східної Європи, з якими була на рівних стартових умовах після розпаду бувшого соцтабору.

Переходячи до оцінювання рівня розвитку країн оберемо за базовий показник – валовий національний дохід на душу населення (Табл. 1) розрахований за методикою світового банку, який, на нашу думку є і найбільш об'єктивним показником добробуту держави. У останній колонці таблиці надано розрахунок відношення ВНД на душу населення певної країни до ВНД на душу населення України [5].

Оцінюючи Таблицю 1, ми бачимо, як значні економічні проблеми і відсутність стратегічної програми розвитку вплинули на рівень добробуту України. Навіть Чехія і Польща за рівнем

доходу випереджають нас в рази, не кажучи вже про Корею або Швецію – відставання від яких вимірюється двохзначними цифрами.

Таблиця 1

Валовий національний дохід на душу населення¹ (Світовий банк, метод Атласа 2017)

Місце у світі	Економіка	ВНД на д.н. (дол. США)	Відношення ВНД на д.н. країни до ВНД на д.н. України
1	Швейцарія	80 560	33,71
2	Норвегія	75 990	31,79
3	Люксембург	70 260	29,40
4	Катар	61 070	25,55
5	Ісландія	60 830	25,45
6	США	58 270	24,38
7	Ірландія	55 290	23,13
8	Данія	55 220	23,10
9	Сінгапур	54 530	22,82
10	Швеція	52 590	22,00
.....			
29	Республіка Корея	28 380	11,87
.....			
38	Чеська Республіка	18 160	7,60
.....			
54	Польща	12 710	5,32
.....			
130	Україна	2 390	

Презентаційним для даного дослідження є також Індекс людського розвитку розрахованих за методологією ООН (Табл. 2) [6].

Таблиця 2

Індекс людського розвитку ООН (United nations development programme 2017)²

Місце у 2017 р.	Зміни за 2012-2017 рр.	Країна	Індекс за 2017 р.
1	0	Норвегія	0,953
2	0	Швейцарія	0,944
3	0	Австралія	0,939
4	+13	Ірландія	0,938
5	-1	Німеччина	0,936
6	+5	Ісландія	0,935
7	+3	Гонконг	0,933
7	+5	Швеція	0,933
9	-2	Сінгапур	0,932
10	-4	Нідерланди	0,931
.....			
22	+1	Республіка Корея	0,903
.....			
27	+1	Чеська Республіка	0,888
.....			
33	+5	Польща	0,865
.....			
88	-8	Україна	0,751

Індекс людського розвитку - це синтетичний показник рівня розвитку людини в тій чи іншій країні, тому іноді його використовують як синонім таких понять як «якість життя» або «рівень життя». Індекс людського розвитку вимірює досягнення країни з точки зору стану здоров'я, отримання освіти і фактичного доходу.

Аналізуючи таблицю ми знов таки переконаємося, що за останні роки рівень життя українців суттєво погіршився (-8 позицій). Звертає на себе увагу якісний стрибок у розвитку Ірландії – (+13) позицій і Польщі – (+5) позицій.

¹ Розроблено автором на основі [5].

² Розроблено автором на основі [6].

Висновки. Дослідження сучасного стану експортної політики України дозволяє зробити висновок, що обсяги, структура та організація державної підтримки експорту в Україні є в дуже незадовільному стані і не відповідають вимогам економіки сучасної держави.

Для термінового виправлення даної ситуації, терміново необхідно вжити заходи щодо вдосконалення організації державної підтримки експортного сектору економіки України, перш за все через оптимізацію інституційної структури державної системи управління.

Серед невідкладних заходів спрямованих на розбудову ефективної експортної стратегії України необхідно визначити:

- розробка і впровадження державних експортних програм для кожної галузі економіки;
- фінансова допомога розвитку експортних програм, особливо для малих і середніх підприємств;
- розбудова агентства експортного страхування від комерційних та організаційних ризиків;
- запуск діяльності торгівельних місій за кордоном;
- створення умов сприяння для надання імпортерам відстрочки платежів за контрактами з українськими експортерами;
- розвиток мережі консалтингових центрів для експортерів;
- організаційна і фінансова підтримка пошуку ринку збуту і просування продукції на зовнішні ринки;
- розвиток національних галузевих і міжгалузевих кластерних програм;
- відновлення діяльності вільних економічних зон в Україні;
- запровадження в Україні системи «Tax Free» - відшкодування ПДВ за куплені в Україні товари;
- пряма фінансова і фіскальна підтримка держави експортоорієнтованим проектам;
- активізація співпраці з потенційними інвесторами у рамках формальних і неформальних регіональних об'єднань балтійсько-чорноморського регіону.

Список джерел:

1. Національний Банк України. Статистика зовнішнього сектору. Зовнішня торгівля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208314>.
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017 – 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=48d2e8ec-f2d4-492a-a7d8-c8a1dfcc30e0&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021>.
3. Головаш Богдан Едуардович. Напрями формування експортної стратегії України // Економіка і суспільство, №13. 2017. - С. 43-49. Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/8.pdf.
4. Польское агентство развития предпринимательства. Департамент экономического содействия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj0jpLh6O3XAhUEJVAKHVWZDHIQFghJMAU&url=http%3A%2F%2Fwww.dkrp.gov.ua%2Ffiles%2F9402e8a0d.pptx&usg=AOvVaw2ycRcljOEPi5AzDnXsBYd5>.
5. World Development Indicators: Size of the economy. The World bank. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wdi.worldbank.org/table/WV.1>.
6. Human Development Reports. United nations development programme. United Nations. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/2018-update>.